

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

**CUMHURİYET
TARİHİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ**

Yıl 7. Sayı 13. Bahar 2011

YÖNETİM YERİ:
Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Beytepe/Ankara P.K 06800
Tel: 0312 297-68-70 Belge-geçer: 0312 299-20-76
Web: www.ait.hacettepe.edu.tr
E-posta: ctad.editor@gmail.com
Tel (Ed.): 0312 297-68-70/129

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN 1305-1458 E-ISSN 2147-1592

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nce yılda iki kez yayınlanan yaygın süreli hakemli bir dergidir. Yayın dili Türkçedir.

Basıldığı Yer: Hacettepe Üniversitesi Basımevi
06100 Sıhhiye/Ankara
Tel: 0312 310-97-90

Dergiye gönderilen yazı ve fotoğraflar iade edilmez.
Bu dergide yayınlanan yazılardaki fikirler yazarlarına aittir.

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yıl 7. Sayı 13. BAHAR 2011

SAHİBİ

Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü adına
Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Dr. İdris YÜCEL

EDİTÖR

Dr. İdris YÜCEL

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ
Prof. Dr. Fatma ACUN
Doç. Dr. M. Derviş KILINÇKAYA
Doç. Dr. Ayten Sezer ARIĞ
Doç. Dr. Saime Selenga GÖKGÖZ
Doç. Dr. Seyfi YILDIRIM
Dr. Sadık ERDAŞ
Dr. İdris YÜCEL

HAKEM KURULU

AKBULUT Dursun Ali, Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Ü, Samsun.
ARI Kemal, Doç.Dr., Dokuz Eylül Ü, İzmir.
ÇETİNSAYA Gökhan, Prof. Dr., YÖK, Ankara.
DAYI S. Esin, Prof. Dr., Atatürk Ü, Erzurum.
ERTAN Temuçin Faik, Prof.Dr., Ankara Ü, Ankara.
GÜNEŞ İhsan, Prof. Dr., Anadolu Ü, Eskişehir.
KARAMUK Gümeç, Doç. Dr., Hacettepe Ü., Ankara
KÖSTÜKLÜ Nuri, Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Ü, Konya.
ÖZEL Oktay, Yrd.Doç.Dr., Bilkent Ü, Ankara.
SARINAY Yusuf, Doç. Dr., Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
SEYİTDANLIOĞLU Mehmet Prof.Dr., Hacettepe Ü, Ankara.
SOFUOĞLU Adnan, Prof. Dr., Hacettepe Ü, Ankara.
ŞAŞMAZ Musa, Prof. Dr., Niğde Ü, Niğde.
TURAN Mustafa, Prof. Dr., Gazi Ü, Ankara.
TÜRKEŞ Mustafa, Prof. Dr., Orta Doğu Teknik Ü, Ankara.
YEŞİLBURSA Behçet, Prof., Dr., Abant İzzet Baysal Ü, Bolu.
YILMAZ Mustafa, Prof. Dr., Hacettepe Ü, Ankara.

Bu Sayının Hakemleri

Prof. Dr. Fatma ACUN

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN

Prof. Dr. Mehmet SEYİTDANLIOĞLU

Prof. Dr. Adnan SOFUOĞLU

Doç. Dr. Cahit GELEKİ

Doç. Dr. Celal METİN

Doç. Dr. Hakkı UYAR

Doç. Dr. Seyfi YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Biray ÇAKMAK

CUMHURİYET TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YIL 7. SAYI 13. BAHAR 2011

İçindekiler

İdris YÜCEL, Sunuş	1
Makaleler	
Biray ÇAKMAK, Geç Dönem Osmanlı Taşra Toplumunda Eşrâfın Mahallî İşlevleri Üzerine: Uşaklı Tirîdzâde Mehmed Paşa	3
Cemal SEZER, Osmanlı Devleti'nin Sevk Sırasında Ermenilere Yönelik Uygulamaları	30
Fahri YETİM, Milli Mücadele Döneminde İsyanların Gölgesinde Düzce ve Çevresinde Asayiş Sorunları	54
İsmail AKBAL, Komitacı Eylemlerin Son Temsilcisi İsmail Hakkı Tekçe ve Faaliyetleri	70
Nurgün KOÇ, Kültür ve Medeniyet Kavramları Etrafındaki Tartışmalar ve Atatürk'ün Düşünceleri	103
Volkan PAYASLI, Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Devletçilik Politikası Üzerine Bir Değerlendirme	123
CTAD Yayın İlkeleri	142
Yazarlar	144

Sunuş

İdris YÜCEL

Hacettepe Üniversitesi

Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 7. Yılı ve 13. Sayısıyla okuyucularıyla buluşmaya devam ediyor. Bu sayımızda yer vermiş olduğumuz çalışmalara değinmeden evvel, 2007 Bahar sayısından mevcut sayımıza dek dergimizin editörlüğünü yürütmüş olan Sayın Doç. Dr. Saime Selenga Gökğöz'e, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi'ne sağladığı katkı ve emeklerinden dolayı teşekkür ederiz.

2011 yılı itibarıyla *MLA (Middle Eastern and Central Asian Studies)* ile EBSCO veri tabanlarından *Historical Abstracts* ve *Middle Eastern and Central Asian Studies* indeksleri tarafından taranmaya başlanan dergimiz, daha fazla okuyucu kitleyle buluşarak yolculuğuna devam etmekte.

Yakın dönem Türkiye tarihinin ve Türk modernleşme serüveninin arka planının, Osmanlı Devleti'nin son asırlarından bağımsız olarak tetkik edilebilmesini imkansız gören ve yayın politikasını bu çerçevede temellendiren CTAD, son sayısında da hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemlerindeki olgularla ilgili çalışmalara yer verdi. Sınırların ileri ya da geri yönde değişim göstermesi bir yana, Osmanlı Devleti'nin dağılmasını takiben Anadolu coğrafyasında cereyan eden fırtınalı süreç, siyasal, sosyo-kültürel ve ekonomik alanda çok yönlü, bütünlük ve bir anlamda da karmaşık bir modernleşme sürecinin basamaklarını teşkil etti. Bu bağlamda, Osmanlı modernleşmesi bünyesindeki merkezileşme çabaları ile merkez-periferi arasındaki alan hakimiyeti mücadelesi, Biray ÇAKMAK'ın *Geç Dönem Osmanlı Taşra Toplumunda Eşrafın Maballi İşlevleri Üzerine: Uşaklı Tiridzade Mehmed Paşa* başlıklı birincil elden kaynaklara dayanan çalışmasında gözlemlenmektedir. Çakmak, çalışmasında Osmanlı taşrasında, Uşak'ta, Uşak eşrafından Tiridzade Mehmed Paşa'nın siyasal, ekonomik ve kültürel açılarından, lokal boyuttaki işlevlerine odaklanmakta. Mültezim kimliği ile vergi toplayıcı işlevine sahip olan eşraf, aynı zamanda şehrin kültürel ve ticari hayatındaki gelişmelerde yönlendirici bir konum işgal etmekte. Çakmak, çalışmasında eşrafın taşra hayatındaki rolüne ve merkezi hükümetlerle eşraf arasındaki, hem taltif hem tenkil içerikli paradoksal ilişkiye ışık tutmaktadır.

Bünyesinde birçok etnik ve dini kökenden unsurları barındıran Osmanlı Devleti'nin dağılışı ve yüzyıllar boyunca aynı çatı altında yaşamış olan grupların milliyetçilik çağının etkisi altında, aynı coğrafya üzerinde yekdiğinden kopması şüphesiz kolay olmamıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleşen Ermeni Tehciri ulusal ve uluslararası boyutta

birçok tarihçi tarafından incelenmeye devam etmektedir. Cemal SEZER, Tehcir'in gerçekleştirilişindeki detayları ve Osmanlı hükümetinin, göç etmekte ve geride kalmakta olanlara dair uygulamalarını, *Osmanlı Devleti'nin Sevk Sırasında Ermenilere Yönelik Uygulamaları* başlıklı çalışmasında ele almakta. Çalışma, temel olarak Osmanlı hükümetinin sevk esnasında almış olduğu önlemler ve göç ettirilen Ermenilerin varış güzergâhlarına sağlıklı bir biçimde ulaşabilmesi için tahsis ettiği ödenekler çerçevesindeki tartışmalara odaklanmaktadır. Büyük Savaş'ın sona ermesini takip eden Milli Mücadele dönemiye, mütareke öncesi döneme benzer çetin bir süreç olmuştur. Bu süreçte, işgalci güçlere karşı verilen mücadeleye ek olarak, Kuva-yı Milliye ve Ankara Hükümeti bölgesel ölçekte ortaya çıkan isyanlarla meşgul olmuştur. Fahri YETİM, çalışmasında, İstanbul hükümeti ve İngilizlerin desteğiyle Düzce ve çevresinde ortaya çıkan isyanların bölgenin günlük yaşamına olan etkisini, isyanların arka planına odaklanarak irdelemekte.

Kökeni Makedonya'daki Bulgar milliyetçiliğine dayanan ve İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından da kimi zaman başvurulmuş komitacılık faaliyetlerinin Türkiye bazındaki son temsilcisi, İsmail AKBAL'ın çalışmasında ele alınıyor. Akbal, *son komitacı* olarak nitelediği İsmail Hakkı Tekçe'nin, Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk'ün hizmetinde gerçekleştirdiği faaliyetlere odaklanarak komitacılık olgusunu Tekçe'nin şahsında irdelemekte.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki ulus inşa etme sürecinde sıklıkla tartışılan kültür ve medeniyet mefhumları, Nurgün KOÇ tarafından kaleme alınan *Kültür ve Medeniyet Kavramları Etrafındaki Tartışmalar ve Atatürk'ün Düşünceleri* başlıklı makalede, Ziya Gökalp gibi dönemin önde gelen düşünce insanlarının yaklaşımları ve Atatürk'ün görüşleri etrafında ele alınmakta. Son olarak, Volkan PAYASLI genç cumhuriyetin Osmanlı tecrübesine binaen ekonomi alanında temkinle uygulamaya koyduğu devletçilik politikasının, 1940'lı ve 1950'li yıllarda savaş sonrası uluslararası konjonktürdeki değişim ve Batıya entegre olma girişimleri kapsamında uğradığı dönüşümü *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Devletçilik Politikası Üzerine Bir Değerlendirme* başlıklı çalışmasında değerlendirmekte.

Bu sayının hazırlanmasına görüş ve değerlendirmeleriyle yol gösteren kıymetli akademisyenlerimize teşekkür eder, dergimizde yer alan çalışmaların disipline katkıda bulunmasını temenni ederiz.

12 Şubat 2012, Beytepe/Ankara